

Jordvernarbeidet i Vestfold og Telemark – *i et arealplanperspektiv*

Kommunesamling

10.05.22

Statsforvaltaren i Vestfold og Telemark

15.06.2022

Punkt:

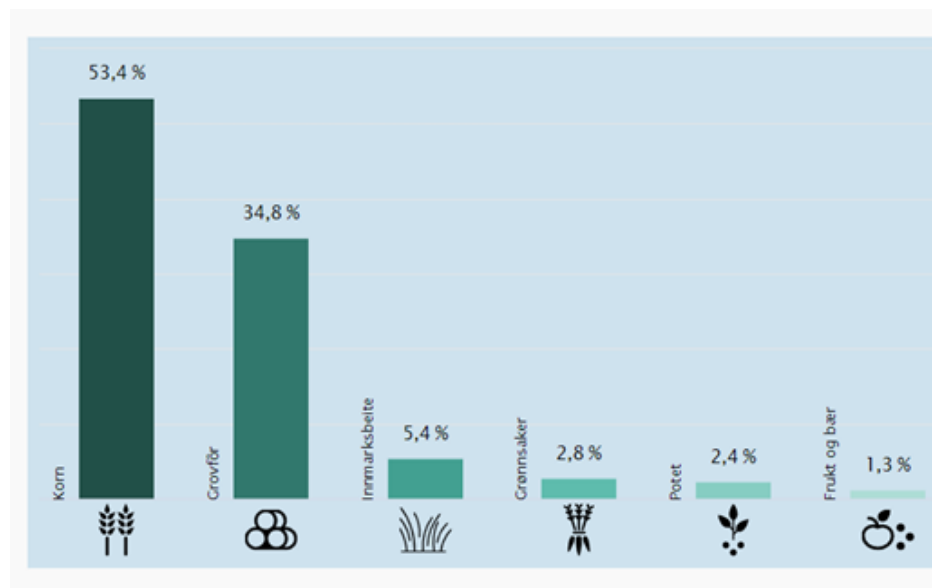
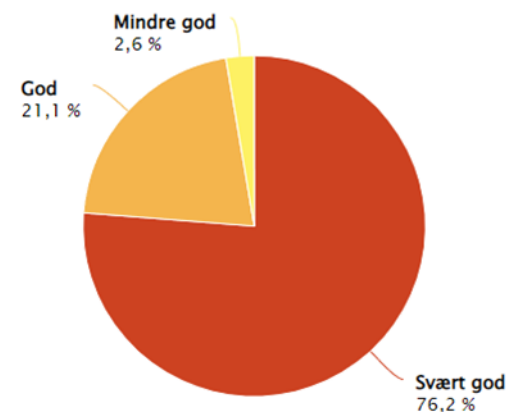
- Ressursgrunnlag Vestfold og Telemark
- KOSTRA – nedbygging
- Føringer for jordvernet
 - Ministerbrev – Ta vare på matjorda
- Hensyn og tilpasning jordvern
 - Buffersoner
 - Matjordplan
 - Kulturlandskap

Dyrka jord i Vestfold og Telemark

Arealtype	Dekar	%
Jordbruksareal ▲		
Fulldyrka	649 028	3,7
Overflatedyrka	13 672	0,1
Innmarksbeite	54 636	0,3
Skog ▼	9 204 342	52,7
Bebyggelse/samferdsel	349 155	2,0
Annet markslag ▼	4 851 136	27,8
Ikke kartlagt ▼	2 341 173	13,4
Sum	17 463 142	100,0

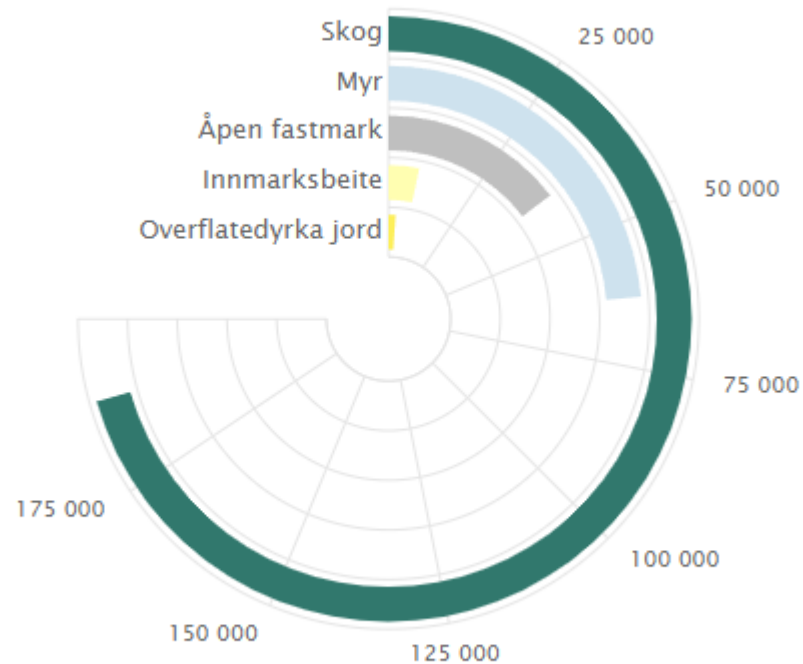
Kilde: Arealressurskart AR5, årsversjon 2020, NIBIO

Tall og figurer; Arealbarometer NIBIO

Dyrkbar jord I Vestfold og Telemark = kan dyrkes opp til fulldyrka jord

Dyrkbar jord fordelt på klimasoner

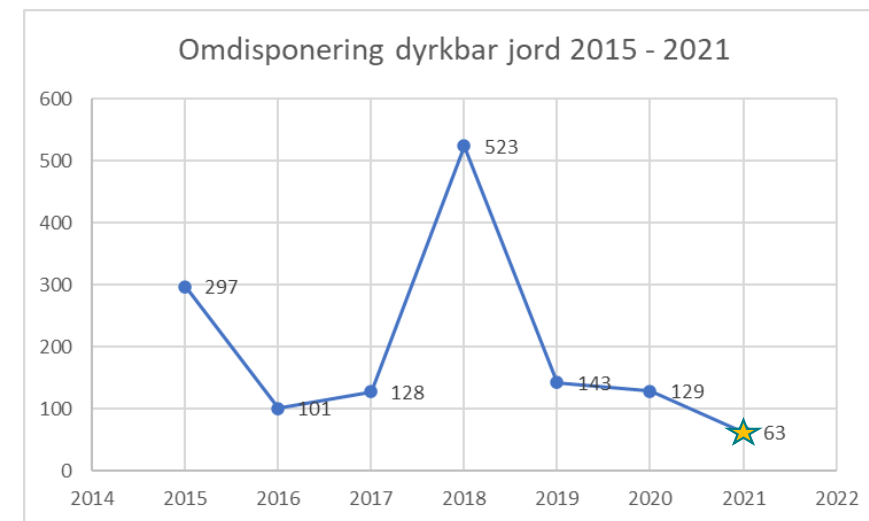
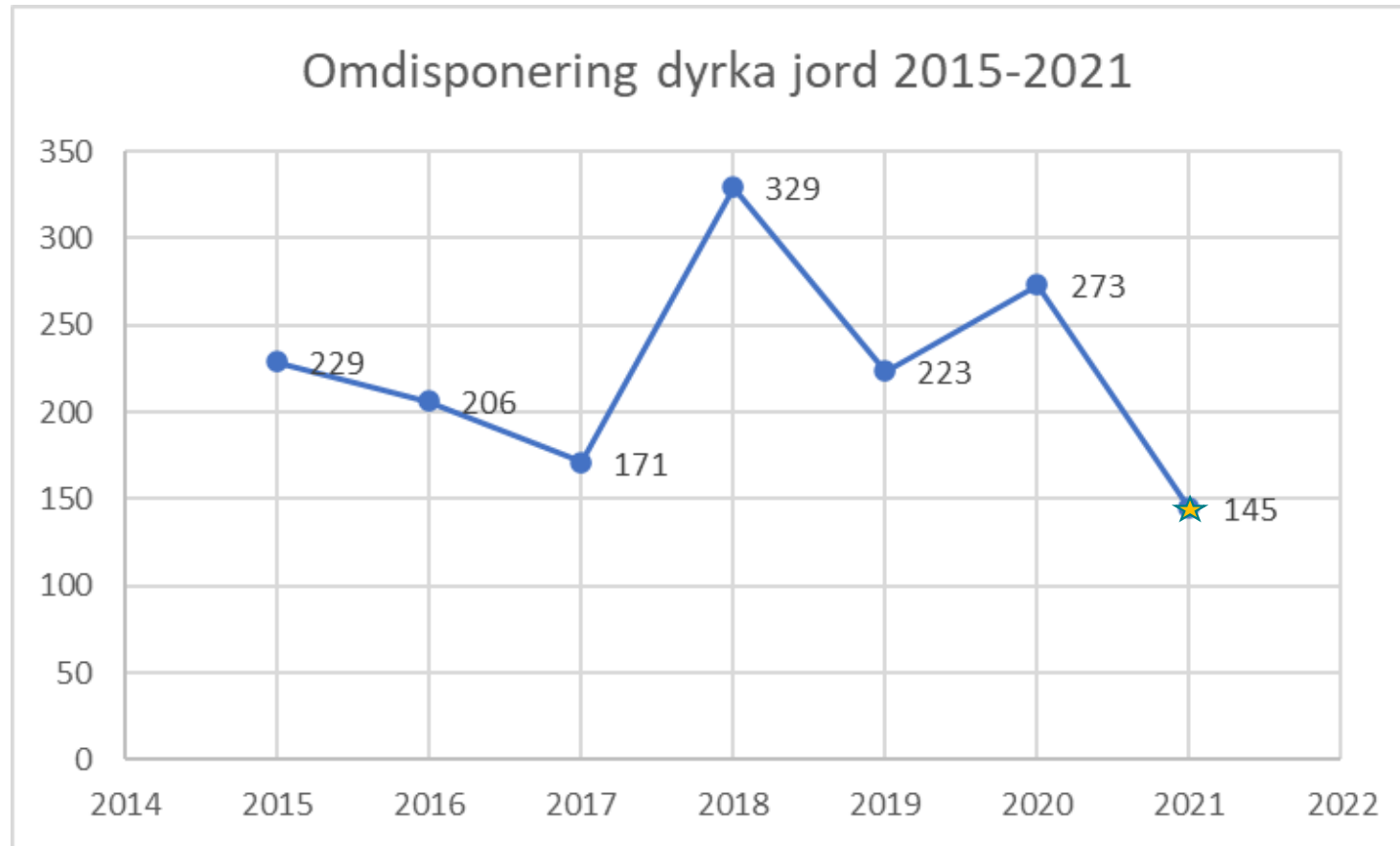
Sone	Dekar	%
1 Godt egnet for matkorndyrking	90 969	30,1
2 Marginal for matkorndyrking	98 720	32,7
3 Godt egnet for fôrkorndyrking	12 648	4,2
4 Marginal for fôrkorndyrking	11 007	3,6
5 Godt egnet for grovfôrdyrking	18 046	6,0
6 Marginal for grovfôrdyrking	70 382	23,3
Total dyrkbar jord	301 772	100,0

Kilde: Dyrkbar jord, årsversjon 2020, NIBIO

Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord

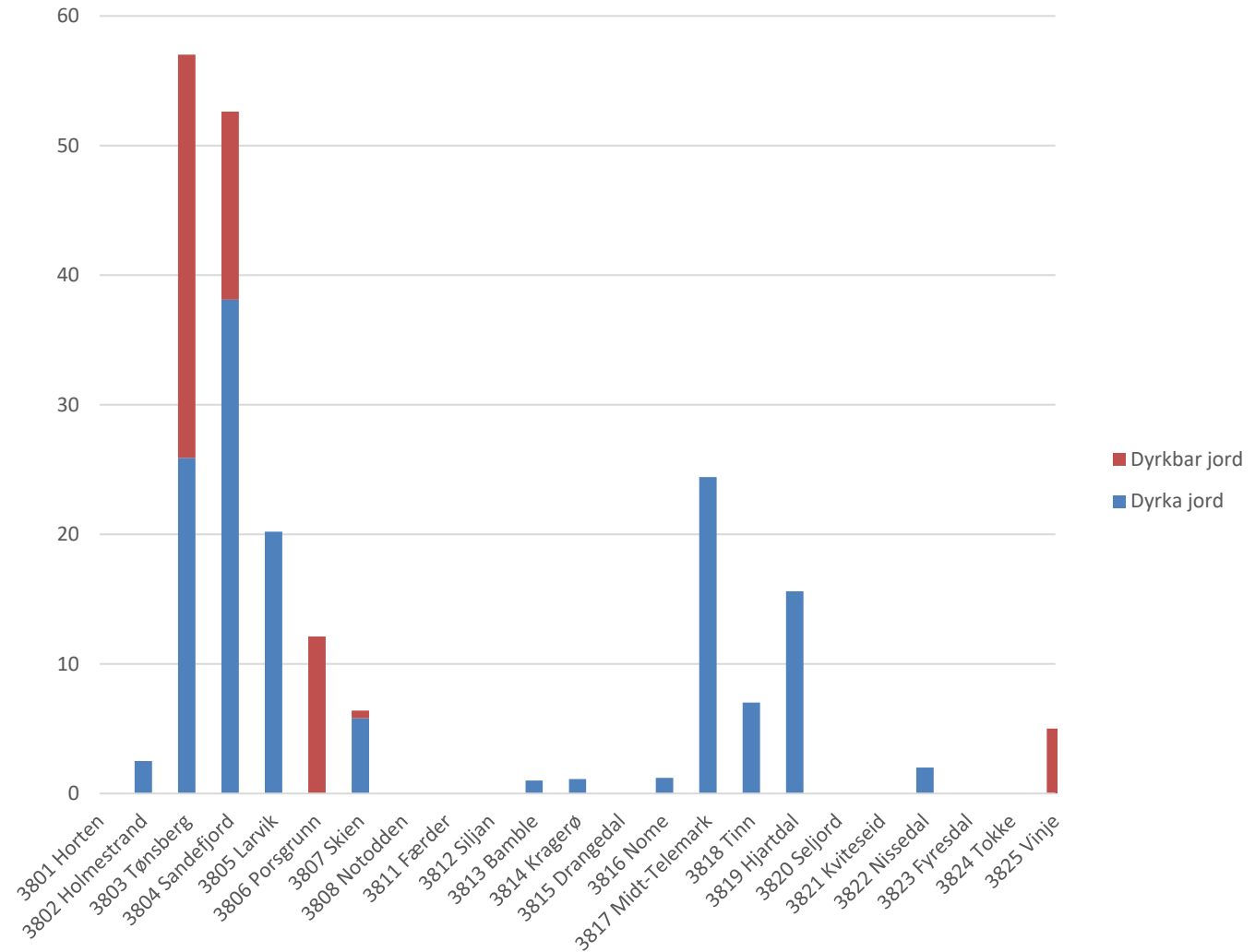
Bolig og fritid
Samferdsel
Næring

KOSTRA, tall for 2021 er foreløpige

KOSTRA omdisponering 2021 - foreløpig

Radetiketter	Dyrka jord	Dyrkbar jord
Annen bebyggelse og anlegg	0	0
Annet landbruksformål, feks. tilleggsnæringer	5,6	0
→ Boligbebyggelse, inkludert uteoppholdsareal	17,5	14,5
Bruk og vern av sjø og vassdrag, med tilhørende strandsone	0	0
Forsvaret	0	0
Fritidsbebyggelse	2	0
Golfbane	0	0
Grønnstruktur	0,1	0,5
Kombinasjoner av hovedformål	3,6	0
Landbruks-, natur- og friluftsområder der landbruk er utelukket	0,1	2
Landbruks-, natur- og friluftsområder, spredt utbygging	0	0
→ Næringsbebyggelse / virksomhet	43	0
Offentlig eller privat tjenesteyting	2,2	0
→ Samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur	63,7	46,3
Skogplanting	7	0
Totalsum	144,8	63,3

Nasjonale jordvern hensyn

- Styrket jordvern, jf. nasjonal jordvernstrategi – oppdatert 2021
 - Mål om omdisponering under 3000 daa årlig innen 2025
 - Svært lite rom for nedbygging av dyrka og dyrkbar jord i kommunene
- Jordvern et overordnet hensyn i arealforvaltningen (Hurdal)
- Følge opp jordlovens bestemmelser om Bruk av dyrka og dyrkbar jord (§ 9)

Det kongelige landbruks- og matdepartement
Det kongelige kommunal- og distriktsdepartement
Statsrådene

Ifølge liste

Deres ref

Vår ref

Dato

20/638-14

23. mars 2022

Ta vare på matjorda

Kommunene har et stort ansvar for bærekraftig planlegging og arealforvaltning. Å ivareta jordvernet er derfor en viktig oppgave for kommunene. Hurdalsplattformen viser at **regjeringen vil styrke jordvernet og sikre at jordvern blir et overordnet hensyn i arealforvaltningen.**

Bevaring av dyrket mark er en nasjonal interesse. For å oppnå styrket beredskap og matsikkerhet må vi ta vare på jordbrukets produksjonsressurser over hele landet. Norge har lite dyrket mark grunnet topografi og klima, og kornarealet per innbygger er lavere enn gjennomsnittet i Europa. De beste jordbruksarealene ligger ofte der utbyggingspresset er størst, og det er i mange tilfeller ulike interesser knyttet til arealer med attraktiv beliggenhet.

Stortinget behandlet den 16.06.2021 den oppdaterte nasjonale jordvernstrategien, jf. Prop. 200 S (2020–2021). Stortinget sluttet seg til at den årlige omdisponeringen av dyrka jord ikke skal overstige **3 000 dekar, og at målet skal være nådd innen 2025.**

Den norske matsikkerheten er per i dag god, men i den situasjonen verden står i nå er det viktig å legge til rette for å produsere så mye mat som mulig i Norge. Det er derfor viktig å ta vare på matjorda.

Tilgangen til jord, mat og vann er også i ferd med å stramme seg til, ifølge FNs klimapanel. Verden står overfor store utfordringer med å forvalte og fordele disse ressursene. **Ikke minst må verdens matproduksjon kanskje øke med 50 prosent innen 2050.** FNs klimapanel har slått fast at alle land må ta i bruk de ressursene de har til å produsere mat. I **Hurdalsplattformen** står det at **det skal settes et mål for selvforsyningsgraden på 50 prosent korrigert for import av forråvarer.** Vi er et stykke unna det målet i dag, og vi må ta i bruk jordbruksarealene i

15.06.2022

hele landet for å kunne nå det. Det er imidlertid særlig viktig å ta vare på arealene for matkorn-, grønnsaks- og fruktproduksjon, da det er der selvforsyningsgraden er lavest.

Jordbruksarealet i drift per innbygger i Norge ble redusert fra ca. 2,3 til 1,8 dekar i perioden 2000-2020, i hovedsak pga. befolkningsøkningen. Beregninger fra NIBIO viser at vi trenger over én million dekar nytt jordbruksareal innen 2050 for å opprettholde jordbruksarealet per innbygger. Dette kan bli svært krevende, særlig dersom vi skal erstatte omdisponeringen av de beste matkorn- og grønnsaksarealene.

Fra i år kan kommuner søke om midler til å lage en kommunal jordvernstrategi. Det er satt av 1 million kroner til dette i 2022 og Landbruksdirektoratet vil lyse ut midlene i løpet av våren. Hensikten med strategien må være å redusere omdisponeringen av dyrka jord i kommunen, og gjerne med en nullvisjon, siden det er lite rom for nedbygging av dyrka jord i årene som kommer. Det forutsettes at en gjennomfører en grundig analyse av status og utviklingstrekk for jordvernet i kommunen. Regjeringen vil ha en kritisk gjennomgang av konkrete utbyggingsprosjekter for å vurdere om disse er forenlige med de fastsatte jordvernmålene.

Det er viktig at kommunene følger opp den nasjonale jordvernstrategien, og at hensynet til utbygging av industri, infrastruktur og boliger balanseres godt mot det langsiktige hensynet til matproduksjonen. Kommunene må bruke sin kunnskap om lokale og regionale forhold til å prioritere og følge opp jordvernmålet i arealplanleggingen, i tråd med regjeringens politikk.

Nydyrking er viktig for å opprettholde mengden av dyrka jord, og for å kunne øke jordbruksproduksjonen, men nydyrking kan ikke brukes som argument for å tillate omdisponering av jordbruksareal. Områder egnet for nydyrking (dyrkbare mark) er også en begrenset ressurs, særlig i de beste klimasonene. Nydyrking kan i noen tilfeller også være til skade for naturmiljø og skogressurser.

Det nasjonale jordvernmålet på maksimalt 3 000 dekar omdisponert dyrka jord per år, innebærer at kommunene må føre en streng jordvernpolitikk i sin arealforvaltning. Bare til samferdselsformål er det de siste årene omdisponert nesten 1 700 dekar dyrka jord årlig. Kommunene kan gjerne utarbeide arealregnskap som del av planarbeidet, for å synliggjøre hvor mye dyrka jord som er avsatt til byggeformål i gjeldende kommunale planer. En strammere jordvernpolitikk tilsier at kommunene ved planrevisjoner bør vurdere om arealer som tidligere har vært avsatt til formål som innebærer omdisponering av dyrka jord, skal tilbakeføres til LNFR-formål.

En effektiv arealbruk med god utnyttelse av arealer som allerede er bebygde, vil kunne bidra til å redusere behovet for å bygge ned dyrket jord. Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging og statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging inneholder viktige prinsipper for planlegging. Planretningslinjene viser til at det er nødvendig å ta vare på god matjord, men jordvernet må balanseres mot storsamfunnets behov. Regjeringen skal i tråd med Hurdalsplattformen evaluere de statlige planretningslinjene. Potensialet for fortetting og transformasjon bør utnyttes der alternativet er utbygging på dyrka

jord. Det er likevel viktig at retningslinjene gir kommunene som lokal planmyndighet tilstrekkelig handlingsrom til å ta avgjørelser basert på lokalkunnskap, og ta høyde for ulike arealmessige forutsetninger. Ifølge Hurdalsplattformen skal planretningslinjene ikke bidra til nedbygging av dyrka jord, samtidig som de skal være tilpasset regionale og lokale forhold, slik at alle kommuner har mulighet til å utvikle både små og store lokalsamfunn.

Fylkeskommunene har en viktig rolle som regional planmyndighet, og bør bidra til å ivareta jordvernpolitikken på regionalt nivå. Statsforvalterne skal legge den nasjonale jordvernpolitikken til grunn i sin medvirkning i planleggingen.

Med hilsen

Sandra Borch
Landbruks- og matminister

Bjørn Arild Gram
Kommunal- og distriktsminister

Hensyn og tilpasning

- **Direkte** omdisponering av dyrka og dyrkbar jord
 - Alternative vurderinger
 - Gjenbruk og omform
 - Samfunnshensynet - begrunnelsen
- **Indirekte** - press og fragmentering i jordbrukslandskapet
 - Hensynet til jordbrukets kulturlandskap ✓
- Avbøtende tiltak - tilpasning:
 - Buffersoner ✓
 - Matjordplan ✓
 - Arrondering

Foto: Aasmundsen

Vurdering:
Areal ute av drift

Buffersone

I landbrukssammenheng er dette en ubebyggt sone, med en definert avstand mellom dyrka/dyrkbar mark og utbyggingsområdet.

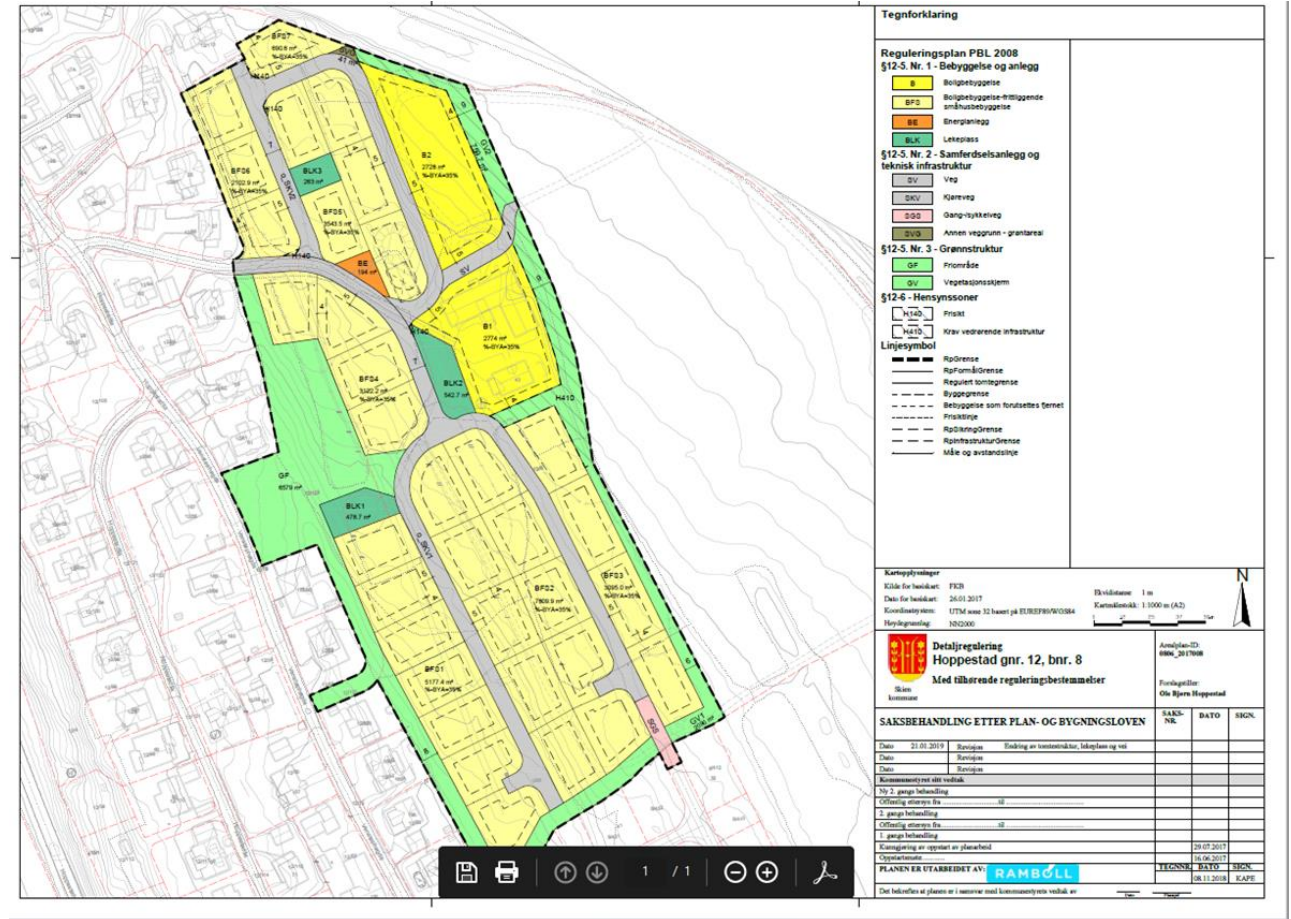
Bestemmelsen om krav til buffersone i detaljplaner legges inn i kommuneplanbestemmelsene

Følges opp i reguleringsplaner

Sonen legger innenfor avsatt areal til utbygging – mellom tomtegrense og formålsgrense

Reguleres til «grønnstruktur»

- underformål: vegetasjonsskjerm, grønnstruktur el. naturområde

Erfaringer med bruk

- Skape tydelige utbyggingslinjer som demper press på omdisponering av eksisterende og fremtidige jordbruksareal
- Hindre interessekonflikter mellom landbruk og formål til eks. bolig, næring, industri etc. Det gjelder bl.a. støv, støy, sprøyting og lukt fra landbruk eller aktivitet fra utbyggingsområdet som hindrer rasjonell jordbruksdrift eller uønsket adferd.
- Bidra til å opprettholde biologisk mangfold og kulturlandskapsverdier over en større skala
- Varierer mellom 10 -50 meter

Kommune	Har bestemmelse i kpa
Holmestrand	ja
Tønsberg	ja
Horten	<i>revisjon</i>
Sandefjord	ja
Færder	<i>revisjon</i>
Larvik	ja
Porsgrunn	ja
Skien	<i>revisjon</i>
Siljan	ja
Bamble	ja
Kragerø	Nei - <i>revisjon</i>
Drangedal	Nei/ja
Nome	ja
Midt-Telemark	ja
Notodden	ja
Hjartdal	Nei/ja
Tinn	<i>revisjon</i>
Vinje	Nei/ja
seljord	ja
Kviteseid	nei
Nissedal	nei
Fyresdal	nei/ja
Tokke	nei

Utsjekk SFVT, ajour april 2022

Dronninga - 2018

Vegbredde 7,5 m
+ 4 meter til
byggegrense
= 11,5 meter

3 SAMFERDSELSANLEGG OG TEKNISK INFRASTRUKTUR

3.1 VEG

3.1.1 Veg o_KV1 er del av eksisterende riksveg 303.

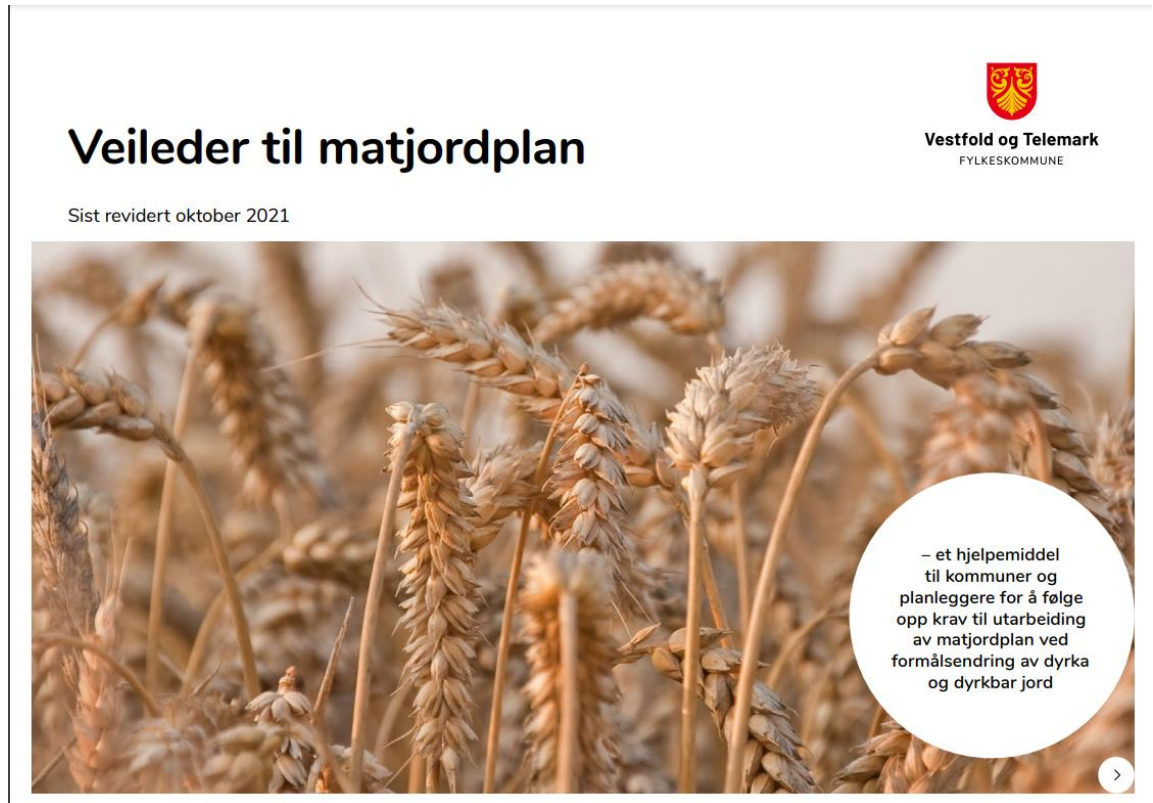
3.1.2 Veg f_KV2 er felles atkomstveg for alle beboere innenfor planområdet samt følgende eiendommer; 85/7, 85/9, 85/15, 85/12 og 85/20. Vegen skal alltid holdes åpen for gjennomkjøring for landbruksmaskiner til tilstøtende landbruksarealer. Vendehammer nær vegens nordre ende, skal kunne tjene som snuplass for renovasjonskjøretøy.

Veg f_KV3 er felles adkomstveg for beboere innenfor felt BF5. Vegen skal til enhver tid holdes åpen for gjennomkjøring for landbruksmaskiner til tilstøtende landbruksarealer.
Veg f_KV4 er felles adkomstveg for beboere innenfor felt BF2, BF3 og gnr/bnr 85/7, 85/9, 85/15, 85/12 og 85/20.

Matjordplan

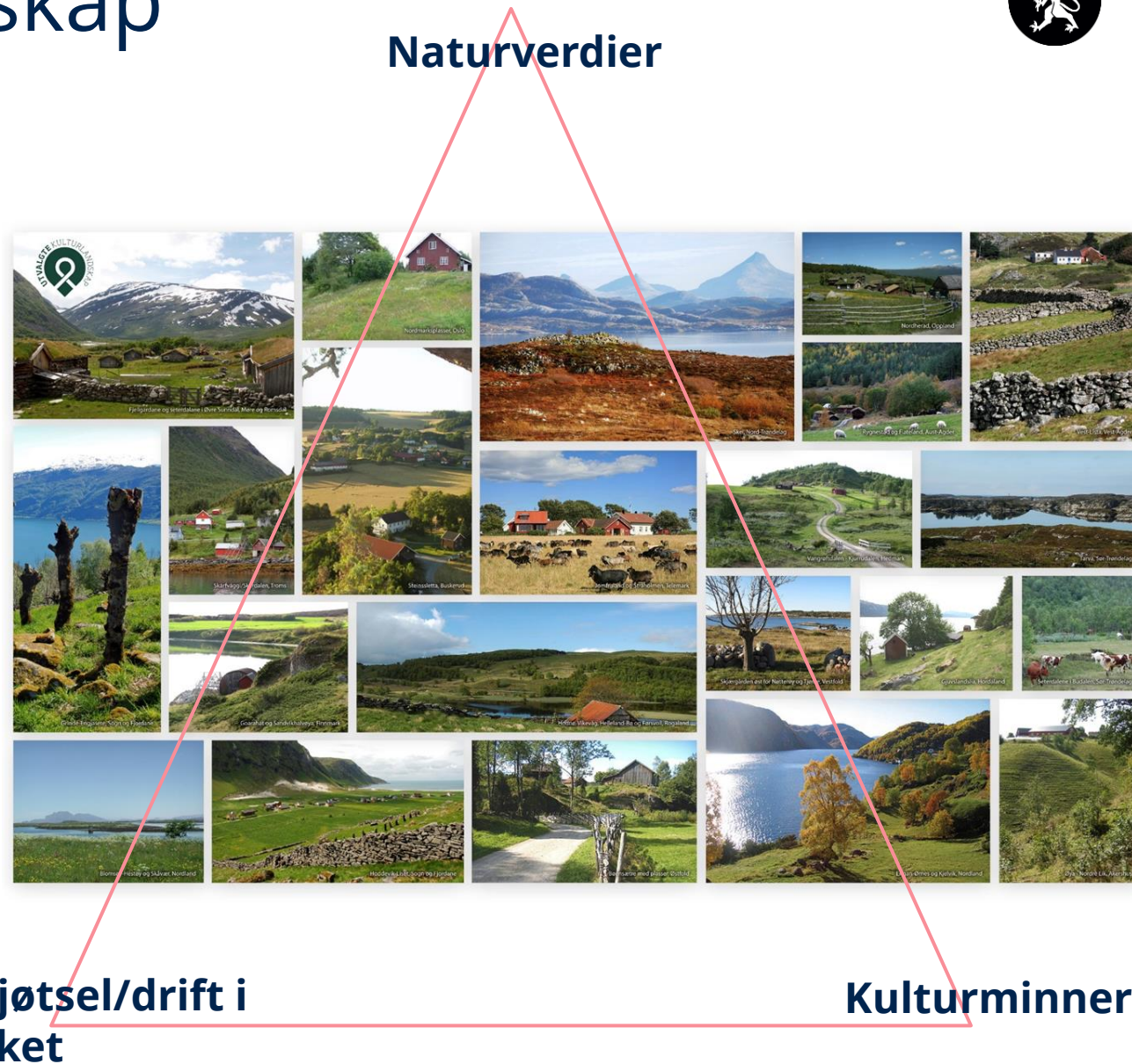
- Veileder revidert 2021
- Mål om at kommunene har mest mulig like krav til handtering av matjordlaget
- Opprettholde eller øke matjordarealet
 - **nytt matjordareal, nydyrking eller jordforbedring**
- Retningslinje og bestemmelse i kommuneplanens arealdel
- Innarbeides i reguleringsplanen
 - Matjordplan skal foreligge før kommunen sender reguleringsplanen til 1. gangs behandling
 - Kommunens landbruksforvaltning skal godkjenne matjordplanen
 - Gjennomføringen av matjordplanen skal sikres i bestemmelsene til reguleringsplanen og i tilhørende utbyggingsavtale, se forslag

Jordbrukets kulturlandskap

- IKKE eksakt vitenskap – kunnskap lag på lag
- Det menneskeskapte landskapet – «der mann- hus – jord og natur jobbet sammen»
- Det moderne – det industrialiserte
- Det historiske – jordbrukets kulturlandskap

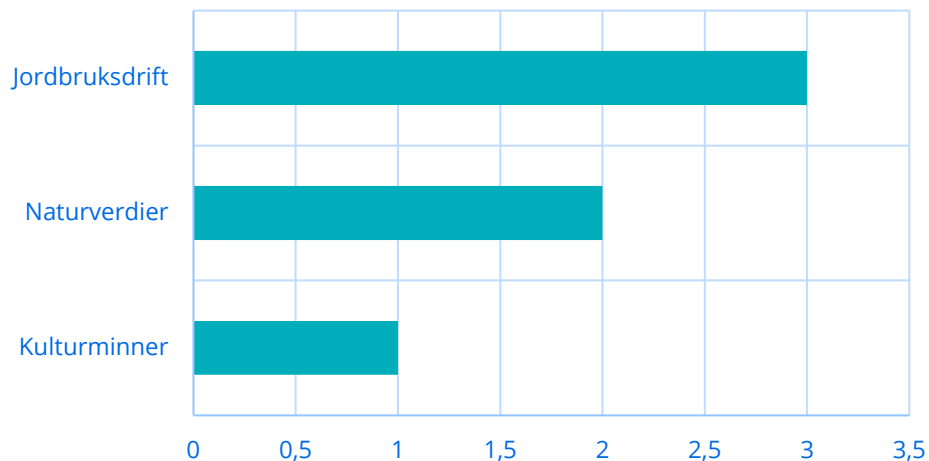

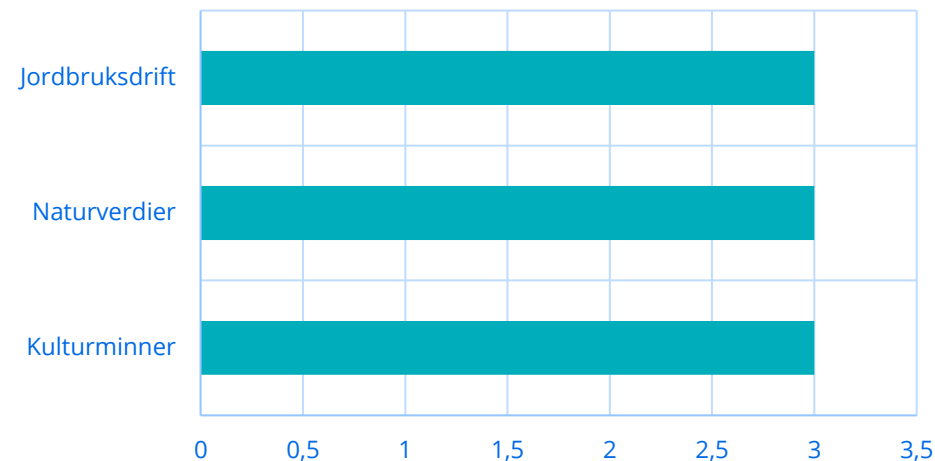
Vurderinger av kulturlandskap

- Jordloven legger til grunn at forvaltningen skalta hensyn til vern av jordsmonnet som produksjonsfaktor og ta vare på areal og kulturlandskap som grunnlag for liv, helse, trivsel for menneske, dyr og planter (§ 1)
- Den nasjonale jordvernstrategien legger et utvidet jordvernbegrep til grunn som bygger på bærekraftmålene. Jordvernet omfatter dyrka og dyrkbar jord, og helheten i og rundt dette = jordbrukets kulturlandskapet

Kulturlandskapsverdi

Kulturlandskapsverdi

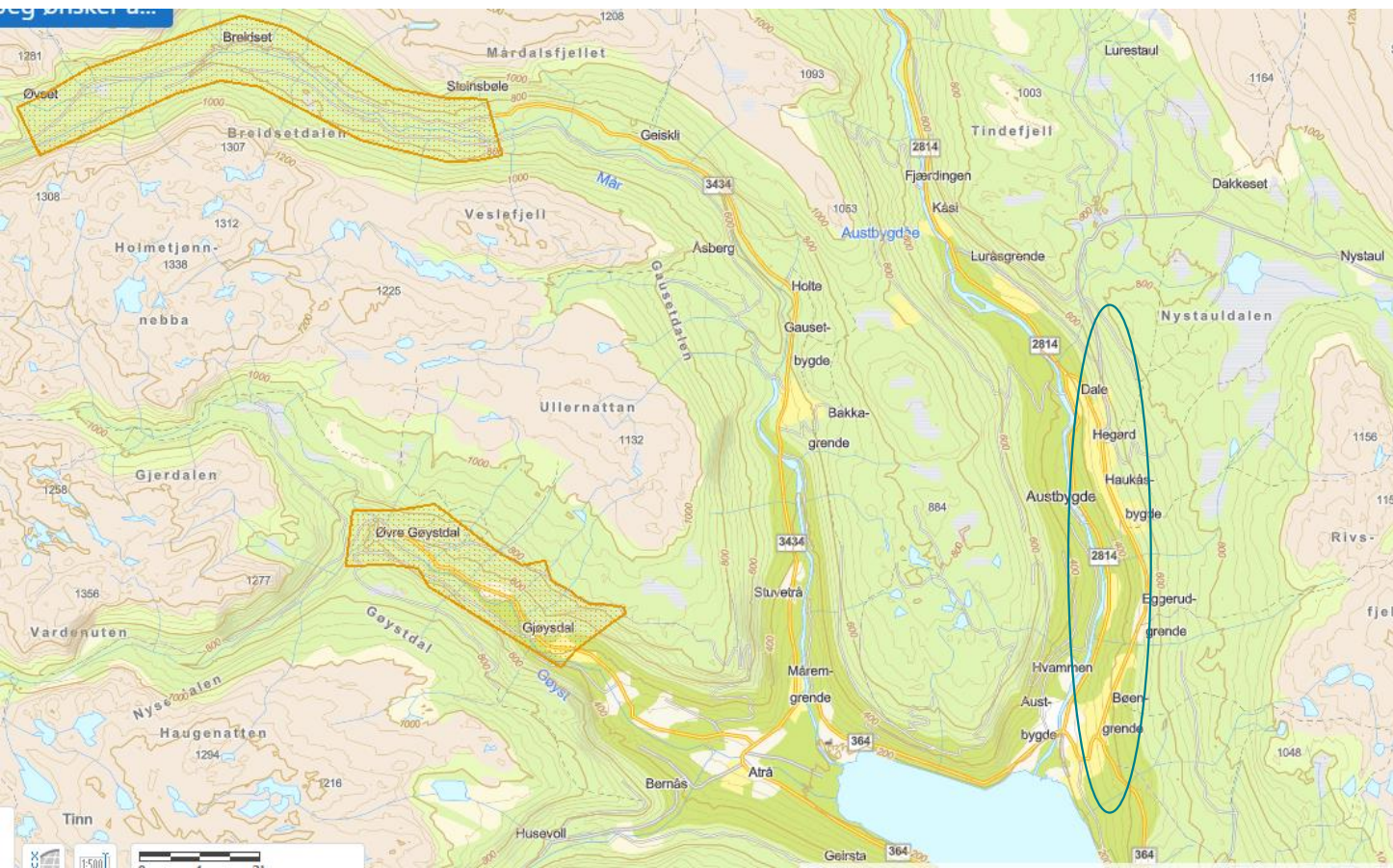
Refoto: Puschmann

Refoto: Puschmann

Fragmentering og oppsplitting

Eks. Tinn: Øvrebygda- Eggerudgrenda

Refoto: Puschmann

Refoto: Puschmann

Refoto: Puschmann

Kulturlandskap og bærekraft

Foto:Puschmann, 2021

Verdiene i et veldrevet kulturlandskap svarer ut mange av bærekraftmålene for klima og arealbruk:

- Klima – karbonlagring

- Stedtilpasning - arealbruk

- Ivaretagelse av naturmangfold

- Bygningsvern

- m.fl.